

УДК 373.1

Віра ДРАГУНОВА,
аспірант кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Житомир, Україна) dragunova.v@ukr.net

КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено науково-теоретичний аналіз інноваційного менеджменту в системі середньої освіти; визначено основні умови його впровадження. Охарактеризовано модель, яка впроваджуватиметься в управлінський процес саме за допомогою педагогічних умов у системі середньої освіти з продукуванням і впровадженням інноваційних змін, з урахуванням регіональної специфіки, зовнішніх і внутрішніх факторів. Розкрито технологію забезпечення реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти; виокремлено особливості забезпечення реалізації моделі. Відображено компоненти, критерії та показники оцінювання реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, критерії, компоненти, модель, педагогічні умови, технологія, система середньої освіти.

Vira DRAGUNOVA,
Postgraduate student of the Chair of pedagogy,
Zhytomyr State Ivan Franko University
(Zhytomyr, Ukraine) dragunova.v@ukr.net

COMPONENTS, CRITERIA AND INDICATORS OF EVALUATION OF IMPLEMENTATION OF MODEL OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF MIDDLE EDUCATION

In this article, the scientific-theoretical analysis of innovative management in the system of secondary education; the basic conditions of their implementation are determined. The model, which will be implemented in the management process with the help of pedagogical conditions in the system of secondary education, with the production and implementation of innovative changes, taking into account regional specifics, external and internal factors, is characterized. The technology of realization and model of pedagogical conditions of introduction of innovative management in the system of secondary education is revealed; the peculiarities of implementation and model implementation are singled out. The relevant components (content, motivational-volitional, cognitive-operational, procedural, evaluation), criteria (reference model of innovative pedagogical model, project implementation process, target, "indirect effect") are substantiated to implement the model of pedagogical conditions for the introduction of innovation management into the system of secondary education; the criteria for the readiness to implement the innovation model and the readiness of the teaching staff and the team of students, their parents and the community to implement the model, which is distributed over the factor according to component model, each with a character creating systems: conceptual factor; management factor; organizational factor; educational factor; methodological and praxeological technological complex criteria) and performance evaluation. Each of these three components of the implementation of the model is estimated, both for external, and for its internal parameters. The analysis of complex of problems of implementation of innovative management in the system of secondary education was carried out. Based on the analysis of the influence of pedagogical conditions in the process of introducing innovative management into the system of secondary education and the scientific and theoretical analysis of the problem, the leading, indicators and levels (high, sufficient, average and low) of managers' readiness to introduce innovative management into the secondary education system are determined. The implementation of the model of management of the system of secondary education is ascertained: the quality of the managerial process, the quality of the educational process, the quality of knowledge, the results of educational activity.

Key words: innovation, innovation activity, criteria, components, model, pedagogical conditions, technology, system of secondary education.

Постановка проблеми. В умовах розбудови національної системи освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність у системі середньої освіти закладів загальної середньої освіти, що характеризується системним інноваційним експериментуванням в освітньому процесі. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. спрямо-

вує діяльність керівників на пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління освітою, які мають утверджуватися як державно-громадські й орієнтувати освітні процеси на постійний розвиток. При цьому важливо передбачити органічне поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням для розвитку освітніх процесів.

Аналіз досліджень. Дослідженню проблеми управління освітою присвячені наукові праці Г. Балихіна, Л. Ващенко, А. Гошко, В. Грабовського, Л. Даниленко, Г. Дмитренка, І. Довбиш, Г. Сльникової, О. Зайченко, Ю. Кавун, Л. Калініної, М. Комарницького, Г. Корнетова, Г. Костюк, В. Князева, Т. Лукіної, В. Маслової, В. Мельник, Т. Шамової й ін., які розкривають поняття й технологію управління, поняття якості освіти й сутність розроблення кваліметричних еталонів для вимірювальних процедур.

Метою статті є виокремлення особливостей реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.

Завдання дослідження – розкрити компоненти, критерії та показники оцінювання реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Особливу увагу вчені приділяють розвитку методології сучасних управлінських інновацій і напрямів управління інноваційним закладом, розвитку інноваційних напрямів управління якістю освіти. При цьому поки що недооцінюється прогностичний потенціал механізму моделювання як інноваційного механізму вдосконалення управління освітою (Даниленко, 2004: 85).

Спираючись на концептуальні засади реформування системи середньої освіти та здійснивши теоретичний аналіз сучасного стану педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти, ми розробили модель, яка впроваджуватиметься в управлінський процес саме за допомогою розробленої технології реалізації педагогічних умов у системі середньої освіти, з продукуванням і впровадженням інноваційних змін, з урахуванням регіональної специфіки, зовнішніх і внутрішніх факторів, а також урахуванням соціального, економічного, адміністративного й освітньо-культурного потенціалу.

Для реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти необхідно обґрунтувати відповідні компоненти, критерії та показники оцінювання. Кожна із цих трьох складових частин реалізації моделі може бути оцінена як за зовнішніми, так і за внутрішніми її параметрами. Тому дослідження реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти передбачає вивчення комплексу проблем, які охоплюють з'ясування сутності базових понять реалізації моделі (її означення, структурні компоненти, властивості, критерії,

норми тощо); визначення процедур і показників оцінювання реалізації моделі (як управлінського, так і освітнього процесу, його результату, функціональної системи); проведення оцінювання та прийняття управлінських рішень із метою забезпечення реалізації моделі на всіх її рівнях.

Проте оцінка якості реалізації моделі містить у собі лише ціннісну характеристику, що відкриватиме можливості для дослідження стану та визначення тенденції розвитку системи середньої освіти. Вона не може сприйматися як критерій порівняння з метою пошуку ефективності. Тому всі показники результативності реалізації моделі необхідно сприймати аналітично, зважаючи на всі зовнішні та внутрішні фактори розвитку та фінансування системи середньої освіти (Драгунова, 2017: 76–80).

У теоретичному аспекті проблема реалізації моделі полягає в з'ясуванні сутності компонентів і визначенні критеріїв і показників, за якими можна характеризувати систему середньої освіти загалом або окремі її складники. У практичному аспекті реалізація моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти має на меті головним чином визначення процедур та інструментарію, за допомогою яких можна оцінити стан функціонування системи середньої освіти та спрогнозувати її розвиток.

Проведений нами аналіз питань реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти, численних літературних джерел, результатів інших досліджень у галузі управління системою середньої освіти свідчить про відсутність однозначного забезпечення реалізації моделі. У педагогічній теорії досліджувалися різні аспекти реалізації моделі управління системою середньої освіти: якість управлінського процесу, якість освітнього процесу, якість знань, результати освітньої діяльності. Ця категорія розглядається з погляду педагогіки, психології, менеджменту. Проте для практичних цілей реалізація моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти під якістю управління керівника й впливу на цей процес педагогічних умов розуміє зміни в людському розвитку, освітньому процесі та середовищі надання освітніх послуг. Для цього необхідно чітко визначити мету й завдання закладу загальної середньої освіти, створити систему, що забезпечить переведення навчального закладу в прогнозований бажаний стан, підготувати виконавців, визначити необхідні ресурси, обґрунтувати критерії оцінки результативності управління ЗЗСО (Драгунова, 2017: 76–80).

Аналізуючи праці О. Боднар, О. Нікулочкіна, Є. Петухова, Н. Гончарова, ми виділяємо такі **компоненти** реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти:

змістовний компонент, що передбачає систему фахових знань, які необхідні для певного виду діяльності, і ступінь розуміння сутності основних понять;

мотиваційно-вольовий компонент, зумовлений сформованістю мотивів і цілей системи середньої освіти як фундаменту подальшого розвитку й реалізації освітнього процесу; стійких професійних мотивів керівників закладів загальної середньої освіти, що характеризують упевненість і зацікавленість професійною діяльністю, усвідомлення суспільної значущості, наявність розвитку, цілеспрямоване досягнення поставленої мети, позитивну мотивацію до участі у спільній діяльності суб'єктів освітнього процесу, здатність рішуче й обґрунтовано приймати рішення;

пізнавально-операційний компонент, що забезпечує творчий рівень професійних умінь у реалізації потреб навчального закладу, творче й аргументоване впровадження інновацій у процес управління; застосування одержаних умінь і навичок; підвищення рівня інноваційної діяльності в управлінні навчальним закладом, необхідної для перспективного розвитку навчального закладу; почуття відповідальності, глибоке знання теорії й практики, умінь застосовувати набуті знання;

процесуальний компонент, який відображає вміння, що є передумовою інноваційної діяльності, а також здатність розуміти, орієнтуватися та застосовувати нововведення в управлінському процесі;

оцінювальний компонент, що передбачає оцінювання якості впровадження, навчальні досягнення, аналіз і корекцію допущених помилок чи недоліків застосування; шляхи вдосконалення результатів інноваційної діяльності.

Критерії реалізації моделі педагогічних умов упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти є системою ознак, які можна виокремити, описати, об'єктивно оцінити, порівняти й на підставі цього дати повну характеристику представленої для оцінювання інновації. Критерії як найбільш загальні ознаки конкретизуються в показниках, що утворюють індикатори, тобто прості, доступні для оцінювання властивості. Цілісність критеріїв має забезпечувати оцінку інновації як системи, процесу й технології та можливість прогнозування змін, які вносять нововведення в педагогічний процес, тобто під час вибору критеріїв і показників оцінювання необхідно дотримуватися таких вимог: системності, повноти, оптимальності, можливості якісного аналізу й кількісної оцінки (Драгунова, 2017: 230).

Науковці виділяють різні групи критеріїв експертизи інноваційних освітніх проектів: критерії еталонної моделі інноваційної педагогічної моделі, критерії процесу реалізації проекту, критерії цільові, критерії «непрямого ефекту» (В. Докучаєва, 2007: 28); критерії готовності до впровадження інноваційної моделі та критерії готовності педагогічного колективу й колективу учнів, їхніх батьків і громади до впровадження моделі, які розподіляються за факторами відповідно до компонентів моделі, кожен з яких має системо утворюючий характер: концептуальний фактор, управлінський фактор, організаційний фактор, освітній фактор (Щекатунова, Пузіков, Гораш та ін., 2013); методологічні, праксеологічні, технологічні, комплексні критерії (Гончаренко, 2012: 61–64).

На підставі аналізу впливу педагогічних умов на процес упровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти та науково-теоретичного аналізу проблеми впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти нами було визначено провідні показники та рівні готовності керівників до впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти (високий, достатній, середній і низький). Для цього необхідно чітко визначити мету й завдання, створити систему, що забезпечить переведення навчального закладу в прогнозований бажаний стан, підготувати виконавців, визначити необхідні ресурси, обґрунтувати критерії оцінки результативності управління ЗЗСО. На основі аналізу науково-методичних матеріалів визначені та застосовані три групи критеріїв.

1. Критерії базового рівня як критерії змін ЗЗСО, що не змінюють його структуру. Вони дозволяють зафіксувати зовнішні кількісні та якісні прояви результатів досліджуваного процесу, досягнення яких забезпечить розвиток навчального закладу. До цієї групи включені два критерії: кількість реалізованих загальноосвітнім навчальним закладом інноваційних ідей, доцільність інновацій.

2. Критерії достатнього рівня, які характеризують структурні зміни в навчальному закладі. Виходячи з розуміння структури як упорядкованої сукупності елементів і зв'язків між ними, у цій групі виділені два основні критерії: структурні новоутворення (оновлення структури управління ЗЗСО), освітньо-управлінські відносини (розвиток зв'язків і взаємодій у навчальному закладі).

3. Критерії високого рівня, які відображають зміну уявлень об'єкта про себе, про свої можливості. До цієї групи критеріїв високого рівня обрані два критерії, що являють собою сукупність інтегративних характеристик закладу загальної середньої освіти: потребу навчального закладу в засвоєнні нового, розробленого педагогічною наукою та практикою (потребу в самооновленні), здатність до розроблення та впровадження інновацій в управлінні навчальним закладом (здатність до самооновлення). Цей спосіб оцінювання включає аналіз результативності управління загальноосвітнім навчальним закладом за встановленими критеріями та показниками, який здійснюється на етапі вивчення стану управління загальноосвітнім навчальним закладом на засадах інноваційного менеджменту та на етапі реалізації забезпечення моделі.

Висновки. Таким чином, реалізація моделі педагогічних умов упровадження інновацій-

ного менеджменту в систему середньої освіти дозволить керівнику закладу системи середньої освіти підвищити якість і ефективність керування навчальним закладом за рахунок педагогічних умов упровадження інновацій у систему середньої освіти, що призведе до покращення діяльності системи середньої освіти. Необхідною умовою реалізації моделі є виокремлення компонентів, критеріїв і показників оцінювання з метою окреслення можливостей для реалізації інноваційного розвитку навчального закладу. Це передбачає низку заходів, які спрямовані безпосередньо на зміну ситуації.

На наш погляд, сучасна освітня політика повинна орієнтуватися не на скорочення освітньої мережі, а на її інноваційний розвиток. Тому це питання не вичерпує себе й вимагає подальшого вивчення та практичного використання в управлінні відділу освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко Л. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. К.: Міленіум, 2004. С. 85.
2. Докучаєва В. Теоретико-методологічні основи проектування інноваційних педагогічних систем: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2007. С. 28.
3. Драгунова В. Модель педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Херсон, 2017. Випуск LXXVII. Том 1. С. 76–80.
4. Коновальчук І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Житомир, 2015. С. 230.
5. Коновальчук І. Роль наукових шкіл в інтеграції інноваційних освітніх процесів. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. праць / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 61–64.
6. Щекатунова Г., Пузіков Д., Гораш К. та ін. Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів: монографія; за ред. Г. Щекатунової. К.: Пед.думка, 2013. 254 с.

REFERENCES

1. Danilenko L. Management of innovative activity in general educational institutions: monograph. Millennium, 2004. P. 85. [in Ukrainian].
2. Dokuchaev V. Theoretical and methodological foundations of designing innovative pedagogical systems: author's dissertation Dr. Ped. science: 13.00.01. 2007. P. 28. [in Ukrainian]
3. Dragunova V. Model of pedagogical conditions for the introduction of innovative management into the system of secondary education. Pedagogical sciences: Sb. sciences works. 2017. Issue LXXVII. Tom 1 P. 76–80. [in Ukrainian]
4. Konovalchuk I. Theoretical and technological principles of implementation of innovations in general educational institutions: dissertation. Pedagogical science: 13.00.01. 2015. P. 230. [in Ukrainian]
5. Konovalchuk I. The Role of Scientific Schools in the Integration of Innovative Educational Processes. Formation and development of scientific and pedagogical schools: problems, experience, perspectives: Sb. Ph.D. / ed. V. Kremen, T. Levovitsky., 2012. P. 61–64. [in Ukrainian]
6. Shchekatunova G. Organizational-pedagogical bases of innovative development of general educational institutions: monograph. K.: Ped. Dumka, 2013. 254 p. [in Ukrainian]

Статтю подано до редакції 27.04.2018 р.